

Posudek na rigorózní práci Mgr. ThBc. Jana Bartušky Kolektivizace zemědělství a vývoj JZD na Vysokohrádecku do likvidace obcí

Průběh kolektivizace v jednotlivých mikroregionech se v posledních letech stal oblíbeným tématem různých historických studií nebo různých typů studentských prací. Ukazuje se, že toto téma je svým způsobem stále živé a představuje podstatnou součást „paměti české vesnice“. Ostatně vzhledem k brutalitě, s níž byla kolektivizace v padesátých letech, zejména v jejich první polovině, se nelze ani příliš divit. Velkým problémem historiografické produkce věnované kolektivizaci však bývá silná emocionální zainteresovanost autorů na problematice, protože velmi často se dopady tohoto procesu výrazně podepsaly na osudech jejich rodin. Udržet si potřebný odstup pak bývá z pochopitelných příčin značně obtížné, což se výrazně odrazilo i v předkládané práci.

Autor se koncentruje především na problematiku zemědělské produkce, ostatní aspekty života v obci pouze dokresluje celkový kontext. Jejich podíl se poněkud zvyšuje v kapitolách věnovaných hlavně sedmdesátým a osmdesátým letům 20. století, které jsou však samy jen jakýmsi appendixem jádra celé práce, zaměřeného na problematiku zemědělství v padesátých letech a na brutální okolnosti vytváření zemědělských družstev (případně státních statků). J. Bartuška se vhodně pokusil o načrtnutí sociální struktury studovaných vesnic, postrádal jsem však informace o politickém složení obcí v meziválečném období.

Bezespornou předností rigorózní práce je autorova slušná orientovanost v nejdůležitější relevantní české literatuře, jejíž údaje kombinuje s výsledky poměrně rozsáhlého archivního výzkumu. Jako mírně nadbytečné se mi jeví konstatování, že Český časopis historický neuveřejňuje žádné studie o kolektivizaci – to je dáno jasně jeho časovým záběrem. Naopak si myslím, že mezi periodiky zabývajícími se i problematikou kolektivizace měl být uveden sborník *Securitas Imperii*. Méně šťastné se mi jeví přebírání některých úvah a textů z memoárové a především publicistické tvorby, která bývá zatížena nejen příliš expresivními výrazy, ale také všemožnými klišé. Bohužel i sám autor svým tónem někdy sklouzává do publicistického tónu a v určitých pasážích text spíše připomíná vesnické historiky o kolektivizaci – srv. např. charakteristiku předsedy MNV v Březí Jaroslava Švehly na s. 64, která se blíží až drbům. Domnívám se, že měly být lépe systematizovány informace získané od pamětníků (srv. s. 74, 120). U některých údajů, např. lidové tvorby vztahující se k politickým poměrům není uveden vůbec jejich zdroj (srv. s. 78). Za eticky poněkud sporné považuji publikování údajů A. Masákové, pokud skutečně narátorka má dodnes obavy z možných dopadů svých sdělení (srv. s. 78). Domnívám se, že autor by měl jasně vyznačit své příbuzenské vztahy k některým osobám zmiňovaným v textu, i když obecně tento vztah naznačuje již v úvodu.

Z publicistické literatury autor přebírá tendenci k paušalizovanému hledání zodpovědných či viníků (s. 63) a vydávání pocitových názorů za plně doloženou skutečnost (s. 88 nebo s. 90 – z čeho čerpá autor jistotu, že by rehabilitační zákon nebyl schválen po 21. srpnu 1968? Řada poměrně radikálních norem naopak byla schválena právě v posrpnovém období). Zdá se také, že autor na některých místech přehlíží výpověď některých archivních pramenů naznačující difference v přístupech jednotlivých funkcionářů, respektive se ji občas snaží vysvětlit příslušností k selským hospodářům (vnímaným jednoznačně a prakticky bezvýhradně kladně). Plno zjednodušujících pasáží a klišé najdeme v části věnované vývoji za tzv. normalizace, která se nese v poněkud staromileckém duchu kritiky konzumerismu. Jako příklad můžeme uvést tvrzení, že občané se uchýlovali na chalupy před tlakem všudypřítomné Státní bezpečnosti (s. 141). Pozoruhodné je stavění do protikladu konzumace alkoholu, potravin a sexu a konzumace masové turistiky (s. 145). Na s. 145 autor uvádí, že funkcionáři a straníci (rozuměj členové KSČ) se spolu propojovali rodinnými svazky, na straně 146 však hovoří o názorové rozpolcenosti rodin. Tvrzení o úmyslném vytváření rodinných svazků mezi straníky

a funkcionáři nijak autor nedokládá – jedná se tedy opět jen o jakýsi pocit. Bližší vysvětlení by asi také vyžadovalo autorovo tvrzení o ne hospodárnosti zemědělství v období tzv. normalizace (s. 152). Z čeho autor usoudil, že KSČ chovala nepřátelství vůči tradičním rodinným vztahům? (s. 119) – naopak v období tzv. normalizace byla rodina a rodinné vztahy velmi silně preferovány jako nástroj stabilizace společnosti. Za určitou nepřesnost považuji tvrzení, že za komunismu by existovalo pouze státní vlastnictví (srv. s. 116) – právě v komunismu totiž měl stát odumřít.

Publicistický ráz některých pasáží pak podtrhává používání některých hovorových výrazů – např. partajní (s. 67), hledačka (s. 68) či vyfasovala (s. 98). Jinak však je v práci dobře vidět snaha o kvalitní stylistiku a na dobré úrovni je i pravopis (což bohužel není v současnosti u diplomových a rigorózních prací samozřejmostí).

Jako určitou slabinu práce vnímám také autorův kronikářský sklon, kdy se snaží vše vypsát bez řádného utřídění faktů, práce pak nepůsobí příliš přehledně.

Poměrně značnou část tvoří nejrůznější přílohy a ilustrace (celkem 64 položek). Bohužel však není uveden jejich zdroj, což je problém zejména u archivních dokumentů. Větší pozornost mohla být věnována kartografickým přílohám. Naopak textových příloh je uveřejněno snad až nadbytečné množství, zejména v případě, že věcné informace jsou již využity v samotném textu.

Přes všechny výše uvedené výtky však text J. Bartušky splňuje nároky kladené na rigorózní práci a může se stát podkladem pro získání titulu PhDr. po řádné obhajobě, při níž se autor jistě s většinou výhrad dokáže vypořádat.

Doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.